

Kadîm Yazma Eserlerdeki Semâ' İcâzetleri

Salâhuddîn el-MÜNECCİD*

Çev. Arafat AYDIN**

Kadîm¹ el yazmalarının başında ya da sonunda eserin bir veya daha fazla kişi tarafından semâ' yoluyla rivâyet izni alındığını beyan eden pek çok icâzetle karşılaşırız. Karşılaştığımız bu icâzetler ya eserin müellifinden veyahut da âlim ve sika olan başka bir hocadan (şeyh) alınmış icâzetlerdir. Bir eserdeki semâ' icâzetinin sayısı bazen sadece bir tane iken bazen de ona hatta yirmilere kadar çıkabilmektedir. Çok sayıda icâzetin bulunduğu bu tür eserlerde bu icâzetler peş peşe yer almakta ve her birinin arasına da birbirlerinden ayırt edilebilmeleri için çizgi çekilmektedir. Bu icâzetlere “semâ' icâzetleri” denilmiştir. Ancak “semâ'lar” (semâ'ât) olarak adlandırılanı da çoktur.

Yazmalarla iştigal eden pek çok kişinin, semâ' kayıtlarının kıymetini idrak edememiş olmaları üzücüdür. Onlar, üzerinde semâ' kaydı bulunan eserleri neşrettiklerinde çeşitli yönlerden büyük ilmî değeri bulunmasına rağmen eserin bu kısmını ya ihmal etmekte veya semâ' kaydının tam metnini vermeksizin ona işaret etmekle yetinmektedirler.

* Hayatını Arapça yazma eserlerin tahkiki ve fihristlerinin hazırlanmasına adanmış olan Salâhuddîn el-Müneccid, doktorasını devletler hukuku alanında Sorbonne Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Suriye, Lübnan, Suudi Arabistan, Mısır ve Almanya gibi çeşitli ülkelerdeki üniversite ve kütüphanelerde araştırmacı ve yönetici olarak çalışmıştır. Arap dünyasında “Ebu'l-Mahtûtât” veya “Simbadu'l-Mahtûtâti'l-Arabiyye” lakaplarıyla tanınan Dr. Salâhuddîn el-Müneccid, 19 Ocak 2010 Salı günü Riyad'da vefat etmiştir.

** Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis (arafataydin@gmail.com)

¹ Bu çalışma “İcâzâtü's-semâ' fi'l-mahtûtâti'l-kadîme” adıyla *Mecelletü'l-Ma'hedi'l-Mahtûtâti'l-Arabiyye*'nin I. cildinin 2. sayısında 232-251 sayfaları arasında neşredilmiştir. (Kahire, Rebiülevvel 1375/Kasım 1955).

[Müellif başlıkta yer alan “semâ' icâzeti” ibaresiyle aşağıda da görüleceği üzere “talebenin hocadan işitmesi yoluyla hadis alması” anlamına gelen ilk dönemlerdeki semâ' metodundan farklı olarak özellikle hicri beşinci asırdan sonra, içerisinde rivâyet izni veren hocanın yanında okuyan kimsenin de bulunduğu kalabalık meclislere katılmak suretiyle kitabı dinleyen talebenin rivâyet izni almasını ve bunun da kitabın sonuna kaydedilmesini kastetmektedir. Çev.]

Semâ' kayıtları hakikatte kadîm ulemânın takdir ettiği gibi günümüzde verilen ilmî diplomaların bir türüdür. Diplomalarla arasındaki fark ise semâ' kayıtları tek bir kitabın semâ' yoluyla rivâyet izni alındığını belgeleyen ferdî bir sertifika iken diplomaların herhangi bir şart aranmaksızın talebenin okuduğu tüm dersler için verilen bir belge niteliğinde olmasıdır.

Hicrî ilk dört asırda ilmî faaliyetler şifâhî rivâyete bağlı olarak yürütülüyordu. "Falan kimse falandan nakletti, falandan aldı, falan kimseye okudu veya tefakkuh etti." şeklinde kayıtlar düşülmekteydi. Bu ifadeleri bizzat hocanın kendisinin yazdığı icâzetle veya bir talebenin yazıp hocanın onayladığı icâzetle (yazıyla) kayıt altına alma yoluna gitmediler. Karşılaştığımız [232] yazma eserlerde hicrî ilk üç veya dört asra ait herhangi bir semâ' icâzetine rastlayabilmiş değiliz. Ancak dördüncü asra ait bir tane kıraat icâzeti² bulabildik.³

Hicrî beşinci asırda medreseler kuruldu ve bu medreselerde talebelerin okuyacağı kitapların vakfedildiği kütüphaneler oluşturuldu. Aynı şekilde insanların okuyabilmesi için de camilere kitaplar vakfedildi. Bu asırda yeni bir usûl olarak kitabın başında veya sonunda eseri müellifinden işitenlerin veya hut da [kitabı okutan]⁴ başka âlim bir hocadan dinleyenlerin isimlerinin kaydedilmesi metodu geliştirildi. Ayrıca kitaplar medreselerin kütüphanelerinde ve camilerde muhafaza edilmeye başlandı. Bir kitap bazen bir, iki veya üç defa okunabilirdi. Her birinde de talebeler ve diğer insanlar işitirler ve isimleri de kitabın kaçınıcı defa semâ' meclisleri yoluyla işitildiğine işaret edilmek üzere tabakalar hâlinde kayıt edilirdi. Daha önce zikrettiğimiz gibi bu tabakaların sayısı yirmiye kadar çıkabilirdi.

Bir talebe medresenin kütüphanesinde veya camide mahfuz bulunan bir kitabı istinsah ettiğinde kitaptaki semâ' kayıtlarını da nakledirdi. (bkz. Örnek 3'teki Ebû Şâme'nin kitabının [Ravzateyn] semâ'ı)

Netice olarak semâ' icâzetleri her bir talebenin işittiği kitabın kayıt altına alınması ve bununla o talebenin o kitapları rivâyet edebilme ve okutabilme hakkına sahip olabilmesini sağlamak için -bence- medreselerin kurulması ve talebelerinin çoğalmasıyla ortaya çıkmıştır. Sonra da semâ' kayıtlarının tutulması, ayrıntısı zikredileceği üzere medreselerde, camilerde, evlerde ve başka mekânlarda kitabın okutulması esnasında uyulan ve takip edilen bir metot

² Abdüsselâm Hârûn'un *Tahhiku'n-nusûs* isimli eserinin 79. sayfasına bakılabilir. Orada hicrî 372 senesinde İbn Fâris'e kıraat edilen icâzet örneği vardır. Müellif hata olarak bu icâzeti semâ' olarak zikretmiştir.

³ Semâ' icâzeti ile kıraat icâzetini birbirinden ayırmak gerekmektedir. Kıraat icâzetinde şeyh yalnızca talebeye kitabı okutur veya talebe şeyhe bu kitabı okur. Semâ' icâzetinde ise okuyan dışında dinleyicilerin de olması gerekir. Bkz. İbn Mühendis'in *Tehzîbü'l-Kemâl* icâzeti (örnek, 1) ve Tebrîzî'nin icâzeti (örnek, 2)

⁴ Köşeli parantez [ ] içerisinde sunulan bilgiler metni daha anlaşılır kılabilmek için tarafımızca eklenmiştir. Çev.

hâline gelmiştir. Altıncı ve yedinci asırlarda bu metot çok yaygınlaşmıştır. Semâ' kayıtlarının en çok görüldüğü eserler ise Dımeşk'te İslâm'ın ilk dârulhadisini kuran Nûruddîn'in [Zengî ö. 569/1174] tesiriyle altıncı asırdan beri insanların teveccühünü kazanan hadis kitaplarıydı. Semâ' kayıtlarının en çok görüldüğü hadis kitaplarını [233] tarih ve tabakât kitapları takip etmiştir. Sonra ise dil ve edebiyat kitapları gelirdi.

Anlayabildiğimiz kadarıyla semâ' kayıtlarının ortaya çıkması ilim merkezlerinin teşekkülü ve muhtelif yerlerin ilim merkezi hâline gelmesiyle olmuştur. Biz burada yalnızca Irak, Şam ve Mısır bölgesini zikretmekle yetineceğiz. Bağdat'ta beşinci asra ait çok sayıda semâ' kaydı bulabiliriz ancak aynı dönemde Dımeşk'te bir tane dahi bulamayız. Zira bu dönemde Bağdat hilafetin ve ilmin merkeziyken Dımeşk Fâtımilerin zulmüyle inlemekteydi. Altıncı asırda Selçukluların ve Nûruddîn'in ortaya çıkması, Sâlihiyye semtinin ve medreselerin tesis edilmesiyle Dımeşk'te de semâ' kayıtları görülmeye başlandı. Altıncı asırda semâ' meclisleri Bağdat'ta zayıflarken Dımeşk'te yükselişe geçti. Aynı dönemde Kâhire'de ise semâ' meclisleri yeni yeni görülmeye başlanmıştır. Medreselerin kurulması Dımeşk'te Kahire'den daha önce olduğundan Dımeşk'te semâ' kayıtları Kâhire'den daha önce ortaya çıkmıştır.

***

Semâ' kayıtlarının mahiyeti, çeşitleri ve taşımaları gereken şartlar için şunları söyleyebiliriz: Araştırıldığında da görüleceği üzere üç çeşit semâ' kaydı vardır.

1. Musannifin kendi hattıyla, talebesinin kitabı kendisine semâ' ettiğini bildirmesi.

2. Kitabı musannifinden semâ' ettiğini talebenin bildirmesi.

3. Musannif dışındaki bir hocaya semâ' edildiğinin bildirilmesi.

Bu semâ' kaydı türlerinin en kapsamlısı üçüncüsüdür. Bu türdeki bir semâ' icâzeti görüleceği üzere icâzetin yapısı bakımından daha tam olanıdır.

Semâ' kaydı metninin taşınması gereken şartlar ise:

1. İster musannif olsun isterse başkası semâ' yoluyla rivâyet izni veren hocanın (müsmi') ismi. Eğer bu kimse musannif değilse o hâlde kitabı okutma yetkisi aldığı isnadı zikreder.

2. Erkek, kadın ve küçük çocuklardan eseri işitenlerin isimleri. Küçüklerin yaşlarının, kölelerin de isimlerinin zikredilmesi. [234]

3. Mecliste bulunanların nereyi dinleyip nereyi kaçırdıklarının beyanı.

4. Okuyan kişinin (kâri') ismi.

5. Mecliste okunan ve hazır bulunanların dinledikleri nüshanın zikredilmesi.

6. Semâ' kaydını tutan kişinin ismi.
  7. Meclistekilerin ismini zikrettikten sonra "sahihdir." ve "sâbittir." (صح وثبت) lafızlarının zikredilmesi.
  8. Semâ' meclisinin kurulduğu mekânın zikredilmesi.
  9. Semâ'ın tarihi ve müddeti.
  10. Semâ' yoluyla rivâyet izni veren hocanın zikri geçen bilgilerin doğru olduğunu kendi el yazısıyla onaylaması.
- Şimdi toplu bir şekilde sıraladığımız bu şartları birer birer izah edelim.

1. Semâ' Yoluyla Rivâyet İzni Veren Hocanın (Müsmî') İsmi:

a. Semâ' yoluyla rivâyet izni veren hoca eğer eserin musannifi ise ve semâ' kaydını onaylayan bir yazı yazmışsa ibare şu şekilde olur: "Bu cüzü benden falan ve falan kimse işitti." Semâ' kaydı şu ibarelerle son bulur: "Bu eserin musannifi olan falan kimse yazdı." (bkz. Örnek 4'teki Mizzi'nin semâ'ı ve Örnek 5'teki Safedî'nin semâ'ı)

b. Semâ' yoluyla rivâyet izni veren hoca eğer eserin musannifi ise ve semâ' kaydını kendisi yazmamışsa ibare şu şekilde olur: "... isimli kitabın tamamını müellifi olan falan kimseden semâ' yoluyla rivâyet izni aldı." Semâ' kaydının sonuna genellikle müellifin hattıyla "Bu semâ' sahihtir. Falan kimse (müellifin ismi) yazdı." ibaresi eklenir. (bkz. Örnek 6'daki İbnü'l-Cevzi'nin semâ'ı)

c. Semâ' yoluyla rivâyet izni veren hoca eğer eserin musannifi değilse ve kendi hattıyla semâ' kaydını yazmışsa ibare şu şekilde olur: [235] "Bu ... isimli kitap semâ' edilmiştir. Okuyan ... isimli kimsedir. Rivâyet edebilme hakkını ... (okutanın senedi) isnadıyla almıştır. Onun bu okuyuşunu işitenler: (semâ' yoluyla rivâyet izni alanların isimleri)" Semâ' kaydı şu lafızlarla sona erer: "Falan kimse (semâ' yoluyla rivâyet izni veren hocanın ismi) yazdı." (bkz. Örnek 7'deki Kindî'nin semâ'ı)

d. Semâ' yoluyla rivâyet izni veren hoca eğer eserin musannifi değilse ve kendi hattıyla semâ' kaydını yazmamışsa ibarenin baş tarafı aynen bir önceki maddede olduğu gibidir. Ancak semâ' kaydı rivâyet izni veren hocanın şu lafızlarıyla nihayet bulur: "Bu sahihtir.", "Açıklandığı ve tavsif edildiği üzere bu sahihtir.", "Semâ' ve icâzet sahihtir.", "Sahih bir semâ'dır." (bkz. Örnek 8 ve 9'daki İbn Taberzed ve İbnü'l-Muğayyer'in semâ'ları)

e. Bazen rivâyet izni veren kimse kadın olabilir ve ilgili yere ismi yazılır. Dimeşk'te Hanbelî kadınların semâ' yoluyla rivâyet izni verdiklerine dair epey malumat vardır. Eyyûbiler döneminde hadislerin yayılmasında Hanbelîlerin üstünlüğü söz konusudur. Büyük âlimlerin yanında meşhur kadın âlimleri de görürüz. Bu kadın âlimler Hanbelî eğitim kurumlarında ya da Kasyon Da-

ğ'nın eteklerindeki meskenlerinde rivâyet izni verirlerdi. (bkz. Örnek 10 ve 11'deki Hediye'nin semâ' kaydı ile Ümmü'l-Fazl Hâcir'in semâ'ı)

f. Bazen semâ' yoluyla rivâyet izni veren hoca bir kişi değil de üç kişi olabilir. Yani aynı mecliste üç âlimden birden kitaptakiler iştirilebilir. İbn Asâkir'in *Târîhu Dîmeşk*'i için bu şekilde sözkonusu olan önemli bir icâzet mevcuttur. Bu semâ' kaydının sonunda üç kişi birlikte icâzet vermişlerdir. (bkz. Örnek 12)

2. İşitenlerin İsimleri

Kitabı işitenlerin isimleri babalarının ve bazen yakın kuşaktaki bazen de ön plana çıkan dedelerinin isimleriyle beraber tek tek sıralanır. Bu isimlerin peşine “şeyh, sûfi, hakîm”, “hatîb”, “kâdi” ya da [236] “fakîh, fâzıl” gibi sıfatlar da eklenir. İşitenlerden birisi bir isimle ma'rûf olmuşsa bu “şu ismiyle meşhur olan veya şu kimsenin oğlu olarak bilinen falan kimse” şeklinde ifade edilir. İsmi peşine o kişinin “Erbîlî”, “Mavsîlî”, “Mâlikî el-Endelüsî”, “Mizzî”, “Fârûkî” şeklinde gelen nisbesi de eklenir. Aynı zamanda “altıncı”, “kuyumcu”, “falan medresenin bekçisi” şeklindeki meslekleri de zikredilir. (bkz. Örnek 13'teki Mizzi'nin semâ'ı) Kadınlarla erkeklerin isimleri ise birlikte zikrolunur. (bkz. Örnek 10'daki Hediye'nin semâ'ı)

Eğer meliste varsa bebeklerin ve küçük çocukların isimleri de [semâ' kayıtlarında zikredilir.] Hem isimleri hem de yaşları belirtilir. Yaşlarının zikredilmesinde yıl ve aya varıncaya kadar aşırı titizlik gösterilir. (bkz. Örnek 11'deki Ümmü'l-Fazl Hâcir'in semâ'ı ve Örnek 10'daki Hediye'nin semâ'ı) Ayrıca küçük çocukların o esnada dinledikleri veya oyun oynadıkları hususu da belirtilir.

Semâ' kayıtlarında küçük çocukların isimlerinin zikredilmesi, yaşı küçük olanın rivâyetine cevaz verenler nezdinde bir anlam ifade eder. Altı yaşında semâ' meclisinde bulunan İbn Asâkir, beş yaşında semâ' meclisinde bulunan Humeydî ve başkaları gibi âlimlerden pek çok kimse çok küçük yaşlarda semâ' meclislerinde bulunmuşlardır.⁵

Semâ' meclislerine çok sayıda köle de gelmekteydi. Çünkü yöneticiler ve âlimler ilim meclislerine gelirken hizmetçileri de onlara eşlik etmekteydiler. Dîmeşk medreselerinde Eyyûbîler döneminde tertib edilen semâ' meclislerine pek çok kölenin katıldığı görülür. Bu, ilmî gelişimin o dönemde her tabakadan insanı kapsadığını gösteren işaretlerden biridir. “Falan kimse ve falan kimsenin hizmetçisi mecliste hazır bulundu.” şeklinde ifade edilen pek çok köle ismine şahit oluruz. (bkz. Örnek 11 ve 5'teki Ümmü'l-Fazl Hâcir ile Safedî'nin semâ'ları) [237]

⁵ İbn Asâkir'in tarafımızca tahkiki yapılan *Târîhu Dîmeşk*'inin birinci cildindeki mukaddime bölümüne bakılabilir.

Semâ' meclisinde bulunanların sayısı semâ' kayıtlarına göre çeşitlilik arzeder. Bu sayı bazen iki kişi olabildiği gibi bazen de her bir tabakadan 80'er kişiye ulaşabilir. Semâ' kaydını yazan kişi bir kısmının isimlerini zikredemeyebilir. Bu durumda ibare şu şekildedir: "İsimlerini bilmediğim birçok kişi."⁶

3. Semâ' Meclisinde Bulunanların Metnin Ne Kadarını İşittiklerinin Beyanı

İlmin korunmasının gerekliliği, insanları mecliste bulunanların hem nereyi işittiklerini ve hem de içlerinden birinin semâ' etmede geç kalıp da kaçırdığı yerleri beyan etmelerine sevk etmiştir. Şöyle ifade etmişlerdir: "Kaçırdığı kısımlar olmakla birlikte işitmiştir." ya da "Son kısımdan şurayı işitememiştir." (bkz. Örnek 11'de Ümmü'l-Fazl'ın semâ'ı) Ya da şöyle bir lafızla kayıt düşülmüştür: "Bu cildin bir kısmını işitti." (bkz. Örnek 5'te Safedî'nin semâ'ı) Veyahut da şu lafızlarla : "Çok az bir kısmı hariç işitmiştir." (bkz. Örnek 7'de Kindî'nin semâ'ı) Bazen metnin işitmeye başlandığı yer de belirtilir ve şu lafızlarla ifade edilir: "[Müellifin] Şu sözünden başlayarak kitabın sonuna kadar işitti." (bkz. Örnek 14'te Zehebî'nin semâ'ı)

El yazması nüshaların kenarlarına düşülmüş notlar olarak "Falan kimse buradan başladı." -yani işitmeye- şeklindeki ifadelere çokça rastlarız. Semâ' kaydında da şöyle denilir: "Belirttiğim yerden kitabın sonuna kadar işitti." Eğer bir kimse kaçırdığı kısmı yeni baştan dinlerse semâ' kaydına şu şekilde not düşülür: "Falan kimse kaçırdığı kısmı dinleyip eksikliğini tamamladı. Semâ'ı sahihtir ve sabittir." (bkz. Örnek 15'te Hasan b. Muhammed eş-Şâfi'nin semâ'ı). Şunu özellikle ifade etmek gerekir ki, genellikle önce kitabı tam olarak işitenlerin isimleri zikredilerek başlanır sonra da eksik işitenlerin isimleri sıralanır.

Bazen sayfanın kenarına talebenin okumaya başladığı yeri göstermek amacıyla bir işaret konulur. Ve buna semâ' kaydında da değinilir. (bkz. Örnek 16'ta Sehâvî'nin semâ'ı) [238]

4. Okuyanın (Kâri') İsmi

Okuyan kişinin isminin belirtilmesi gerekmektedir. Kıraat için genellikle okuyuşu güzel ve bilgili şahıslar seçilir ve denilir ki: "Falan kimsenin okuyuşuyla..." Okuyanın ismi bazen işitenlerin isminden önce semâ' kaydının başına yazılır. Bazen de işitenlerin ismi zikredildikten sonra bırakılır.

5. Okunan Nüsha

Bazı semâ' kayıtlarında, mecliste okunan ve orada hazır bulunanların işittikleri nüshanın zikredildiğini görürüz. Sibeveyh'in kitabı için Kindî'nin semâ'

⁶ İbn Asâkir, *Târihu Dımeşk*, I, 643.

kaydında dinleyenlerin ismi zikredilirken “Bu nüshanın sahibi olan şeyh, imâm Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali b. Ebû Bekir Atık b. İsmail el-Kurtubî” denilmiştir. (bkz. Paris, 5068, vr. 181b.)

Burada bazı musanniflerin ortaya çıkardıkları önemli bir husus vardır. Onlar bir kitap telif ederler, sonra o kitaba ilavede bulunurlar. Böylelikle eser yeni bir kitap hâline gelir. Nitekim okunan nüshanın yeni olduğu belirtilen *Târîhu Dimeşk*'in 559 senesi hadiselerinin [anlatıldığı cildinin] semâ' kaydında olduğu üzere semâ' kayıtlarında bazen nüshanın yeni olduğunun beyan edildiğini görürüz.

6. Semâ' Kaydını Yazan

Semâ' kaydının sonunda kaydı tutan kişinin (kâtib) ismi zikredilir. Aynı zamanda işitenlerin arasında da ismi zikredilir ve peşinden “Bu yazı onundur.” denilir. Bu kişi bazen “müsbit” olarak isimlendirilebildiği gibi bazen de çoğulu tıbâk olan “tabaka yazarı” olarak da isimlendirilmiştir. Biyografi eserlerinde “Falan kimse tabaka yazarıdır.” ifadesiyle çokça karşılaşırız ve bu, o kimsenin sika, zabt sahibi ve yazısının güzel olduğuna bir işarettir.

Semâ' kaydı yazan kimseleri araştırmada aşırı dikkatli davranılmıştır. Zira verdiği bilgi yanlışsa bu sahtekârlık olur. Bundan dolayı semâ' kaydını yazan kimse sika veya yalancı olarak vasıflandırılmıştır. Nitekim *Fezâilü's-Şâm ve Dimeşk* isimli kitabın müellifi olan Rib'î sema kayıtlarına yanlış bilgiler yazmıştır.

Nüshayı okuyan kimse ile semâ' kaydını tutan kimsenin bazen aynı kişi olduklarını da belirtmemiz gerekmektedir. Nitekim Kâsım el-Birzâlî (v. 739) pek çok semâ'ında bu şekildedir. [239]

7. “Sahîh ve Sâbittir” (صح وثبت) Lafızları

Semâ' edenlerin ismi zikredildikten sonra ama tarih düşülmeden önce “sahîh ve sâbittir.” kaydının düşülmesi gerekmektedir. Bu, dinleyenlerin her birinin okudukları yerlerin belirtilmesi ve isimlerinin de doğru olduğu noktasında kâtime güvenebileceği anlamını taşımaktadır.

8. Semâ' Meclisinin Bulunduğu Mekân

Semâ' kayıtlarında kitabın semâ' meclisinin kurulduğu yer de zikredilmektedir. Hicrî beşinci asır ve öncesi dönemlerdeki semâ' kayıtlarında herhangi bir mekânın zikrinin geçtiğini görememekteyiz -en azından bizim karşılaştığımız semâ' kayıtlarında durum bu şekildedir-. Ancak altıncı ve yedinci asırlardaki semâ' kayıtlarında ise mekân ismi zikredilmeyenlerinin sayısı oldukça azdır. İlginçtir ki bu dönemde -özellikle hadisçiler- her yerde semâ' meclisi kurmuşlardır. Şam Zahirîye Kütüphanesi'ndeki mevcut semâ' kayıtlarını şöyle

bir taradığımızda medrese, cami, han, ev, konak, yol, mescidlerin damları, binnek üzeri ve bahçe gibi muhtelif mekânlarda semâ' meclisleri kurulduğuna şahit olmaktadır.

Semâ' kayıtlarında mekânların zikredilmesi yer isimlerinin, imlâsının ve hudutlarının bilinmesi noktasında oldukça faydalıdır. Bu kayıtlardan Şam'daki eski mekânları tanıma noktasında istifade ettiğimi belirtmeliyim.

9. Semâ'ın Tarihi ve Müddeti

Allah Teâlâ'ya hamd veya Resûlüne salavât getirmeden önce tarih zikredilerek semâ' kaydı nihayete erdirilir. Tarih gün, ay ve yıl olarak ifade edilir. Semâ' müddeti ise bazen: "Falan tarih itibariyle şu kadar sürede..." bazen de meclis adedi esas alınarak "İki mecliste vayahut da dokuz mecliste" lafızlarıyla ifade edilir. Meclis lafzı yerine İbn Asâkir'in *Târîh*'inin semâ' kaydında olduğu gibi "iki nevede/mecliste" denilerek "nevbe" lafzı kullanılabilir.

Semâ'ın Önemi ve Faydası

Semâ' kayıtlarının büyük bir öneme sahip olduğu konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Zira pek çok açıdan önem taşımaktadırlar. Öncelikle semâ' kayıtları, ulemanın takip ettiği ilmî hassasiyete bir örnektir. İkinci olarak semâ' kayıtları önceki âlimlerin hangi kitapları semâ' edip okudukları hususundaki oluşmuş kültüre işaret eden sağlam vesikalardır. [240] Ayrıca Müslümanların biyografilerine yönelik kaynak niteliğindedirler. Meşhur biyografi eserlerinde isimleri zikredilmeyen ve haklarında herhangi bir bilgi bulamayacağımız pek çok âlimin isimleri bu semâ' kayıtlarında görülebilmektedir. Bazen bir âlimin ismi birkaç semâ' kaydında zikredilir. Hangi kitapları işittiğinden, hangi hocalarla görüştüğünden, ilim talep ederken kimlerle arkadaşlık ettiğinden ve hangi şehirleri ziyaret ettiğinden hareketle bu kayıtları esas alarak onun hakkında bir biyografi oluşturmak mümkündür. Şayet birisi bu bakış açısıyla araştırırsa, biyografi eserlerinde zikri geçmeyen binlerce kişiyi semâ' kayıtlarından tespit edebilir.

Semâ' kayıtları aynı zamanda İslam dünyasındaki ilim merkezlerinin bilinmesine vesile olduğu gibi şahısların muhtelif beldeler arasındaki ilmi hareketliliklerine de işaret etmektedir. Nitekim Zekî el-Birzâlî'nin Dimeşk mescidinde 662 yılındaki semâ'ına baktığımızda semâ' eden kişilerin "ez-Zinâti, es-Sıkillî, el-Mursî, el-Hicâzî, es-Sinhâcî, el-Ba'lebekkî, el-Me'arrî, el-Bağdâdî, el-Makdisî, el-Basrâvî, el-Hemedânî, el-Kifriknî"⁷ gibi muhtelif nisbelerle zikredildiklerini görürüz. Tüm bu şahıslar ilim tahsil etmek üzere hep birlikte Dı-

⁷ Bkz. *el-Fevâidü'l-müntekât 'an İbni'l-'Abbâs Muhammed b. Ya'kûb el-Esamm* (Yazma, Dimeşk, Zâhiriye Kütüphanesi, 28 numaralı mecmuanın beşinci risâlesi, vr. 56a)

meşk'te bulunmuşlardır. Bu da Eyyübiler dönemindeki ilmî gelişmişlik düzeyini açıkça göstermektedir.

Semâ' kayıtlarının taşıdığı bir başka önem ise kadim el yazmaları üzerine yapılan çalışmalarda ortaya çıkmaktadır. Bir kitap üzerindeki semâ' kaydı o kitabın sıhhatine, ne kadar yıl önce ve hangi tarihte telif edildiğine, nasıl korunduğuna dair bir delildir. Bunun için de el yazması eserler neşredildiklerinde bu semâ' kayıtlarının da tam metin olarak neşredilmesi gerekmektedir.

İnşallah diğer icâzet örnekleri üzerine de çalışmaya muvaffak oluruz. Zira el yazması eserlerde kıraat icâzeti, münâvele icâzeti, arz icâzeti gibi muhtelif icâzet örnekleri görebilmekteyiz.⁸ [241]

Semâ' Kaydı Örnekleri

Örnek 1: Mizzî'nin *Tehzîbü'l-Kemâl*'inin El Yazması – Dâru'l-Kütübi'l-Mısrıyye

(1. satır) Bu cildin tamamını bu eserin musannifi olan şeyh, imâm, hâfiz, münekkid ve huccet Cemâlüddîn Ebu'l-Haccâc

(2. satır) Yûsuf b. Zekî Abdurrahman el-Mizzî'ye (Allah onu korusun ve ömrünü uzatsın) kıraat ettim. Nüşhamı arz ettim. (صح) kaydını düştüğü yer ve tarih: son meclisin kurulduğu pazartesi günü

(3. satır) 717 yılının Zilhicce ayının üçüncü günü, Dımeşk'teki Banyâsî yoludur. Bu kaydı Muhammed b. İbrahim b. Ganâyim b. el-Mühendis yazdı.

Örnek 2: el-Me'arri'nin *Saktu'z-zend*'inin El Yazması – Cambridge

Şeyh, edib Ebu'l-Kâsım Ali b. Hüseyin b. Ali el-Kânây "Komşumuza tasaddukta bulunmadım." diye başlayan beytin sonuna kadar bu kitabı bana kıraat etti. Geri kalanını ise başkasının sahih ve anlaşılır kıraati ile semâ' yoluyla aldı.

⁸ Bu makaledeki usulümüz üzere semâ' icâzetleri üzerine yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlayamadık. Ancak şu çalışmaları zikretmemiz gerekmektedir: Prof. H. Ritter bazı semâ' ve icâzetler üzerine çalışmış ve şu başlığı taşıyan güzel bir makale yazmıştır: "Autographs in Turkish Libraries", *dans Oriens*, VI, 1953, 63-90. Prof. G. Vajda ise yazması Paris'te bulunan Yahya b. Âdem'in *Kitâbu'l-harâc*'ının semâ' kayıtları üzerine şu çalışmayı yapmıştır. "Quelques certificats de lecture dans les Manuscrits arabes de la B. N. De Paris", *dans Arabica*, 3, 1954, 337-342. Ayrıca Prof. S. M. Stern de *Saktu'z-zend* ve *Şerhu Lüzûmu mâ lâ yelzem* isimli kitapların semâ' kayıtları üzerine şu çalışmayı yapmıştır: "Some manuscripts of Abu'l-'alâ' el-Me'arri", *dans Oriens* VII, 1954, 322-347.

Bu kaydı Yahyâ b. Ali et-Tebrîzî Allah'a hamd ederek, Resûlüne ve âline salavât getirerek 475 yılında yazdı.⁹

Örnek 3: *Ravzateyn*'in El Yazması – Leiden Kütüphanesi

(1. satır) Bu nüshanın şimdkiye kadar nakledile gelen asıl nüshadan olduğuna şahidim. Bu nüshanın tamamı Kâdî'l-kudât olan

(2. satır) Necmüddîn b. Sasrî eş-Şâfi'î'nin hattıyla (rh.a.) yazıldı. O yazıda şu ifade edilmiştir: Birinci cildinin sonuna kadar olan kısmın

(3. satır) şimdkiye kadar nakledile gelen asıl nüshadan olduğuna şahidim. Müellif hattıyla şöyle yazılmıştır: "*Ravzateyn* kitabının ilk cildinin sonu" [242]

(4. satır) Müellif bu nüshanın yazımını 651 yılının mübarek Ramazan ayının on birinci gününde bitirmiştir.

(5. satır) İstinsah edilmiş olan bu nüsha bu tarihten önceki nüshaların kaçtıkları, onlarda yer almayan bir takım ziyadeler içermektedir.

(6. satır) Bu tarih, müsveddelerde nakledilmiştir. Bu nüshadan nakledilenler kendilerine dayanılıp güvenilebilecek asıl nüsha niteliğindedirler.

(7. satır) Her türlü işte muvaffak kılan Allah'tır. Allah'ın salât ve selâmı Efendimiz ve onun âlinin üzerine olsun.

(8. satır) Bu kaydı bu eserin musannifi olan Abdurrahman b. İsmail b. İbrahim eş-Şâfi'î (Allah onu affetsin) yazmıştır.

Örnek 4: *Mizzî'nin Tehzîbü'l-Kemâl*'inin El Yazması – Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye

(1. satır) Bu cildi ve bunun peşinden gelen iki cildi İmâm Cemâlüddîn

(2. satır) Ebû Muhammed Râfi' Ebû Muhammed b. Muhammed b. Şâfi' es-Selâmî'nin kıraatiyle şu isimler işitmiştir: Oğlu Muhammed, Alâeddîn

(3. satır) Ebû Sa'îd Taybers b. Abdullah el-Fârûhî, iki evladı

(4. satır) Muhammed ve Zeyneb, o ikisinin kardeşinin oğlu Ömer b. Abdurrahman, kız kardeşi Hatice ve dayılarının kızı olan

(5. satır) Âsiye bint Muhammed b. İbrahim b. Sıddîk es-Sülemî. (صح) kaydının düşüldüğü tarih: Perşembe günü olan

(6. satır) 714 yılının Cemâziyelevvel ayının on altıncı günüdür.

(7. satır) Bu kaydı bu eserin musannifi Yusuf b. Zekî Abdurrahman b. Yusuf el-Mizzî yazmıştır. [243]

⁹ Bu icâzet Prof. S. M. Stern'in az önce zikri geçen makalesinin 326. sayfasından aktarılmıştır.

Örnek 5: Safedî'nin A'yânü'l-'asr'ının El Yazması – El Escorial [İspanya]

(1. satır) Mevlâ, şeyh, imâm, muhaddis, belâgat ve düzgün telaffuz sahibi Nureddin Ebû Bekir Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Ebu'l-Feth

(2. satır) el-Münzirî el-Hanefî (İbnü'l-Maksûs olarak ma'rûf) A'yânü'l-'asr ve A'yânü'n-nasr kitaplarının bu ciltten önceki kısımlarını bana kıraat etti.

(3. satır) Yedinci cilt olan bu cildin tamamını mezkûr tarihte almış oldu. Bu eserin başından sonuna kadar tamamını

(4. satır) künyeleri Ebû Abdullah ve Ebû Bekir olan iki Muhammed'in babası ve Esenbuğâ b. Abdullah et-Türki işittiler. Bu cildi

(5. satır) Şihâbüddîn Ahmed b. eş-Şeyh Şemsüddîn eş-Şâir el-Hayyât ed-Dimeşkî el-Hanefî de işitti. Bu cildin bir kısmını mevlâ,

(6. satır) eş-şeyh Kemâleddîn Muhammed b. eş-Şeyh el-İmâm el-Allâme Şerefüddîn Hüseyin b. Selâm eş-Şâfi'î işitti. Bu semâ' meclisi kuzey tarafındaki duvarının ordaydı

(7. satır) Allah'ın zikriyle imar edilmiş olan korunmuş Dimeşk'in Emevî Camiinin. Bu meclis Rebiulevvel ayının başına kadar sürdü

(8. satır) 758 senesinin. Semâ' yoluyla rivâyet izni vermem caiz olan bu kitabı onların hepsine icâzet yoluyla verdim. Bu kaydı yazan

(9. satır) Halîl b. Eybek¹⁰ b. Abdullah es-Safedî

(10. satır) hamd ederek ve salâvat getirerek.

(11. satır) Tarihe dair bu eserin başından sonuna kadar biyografilerini zikrettiğim şahıslar içerisinde vefat tarihleri kıraat tarihinden sonraya denk gelenler

(12. satır) bana kıraatte bulunmamışlardır. [244]

Örnek 6: İbnü'l-Cevzî'nin A'mârü'l-A'yân'ının El Yazması – Seyyid Sâmî el-Hâncî

(1. satır) A'mârü'l-A'yân kitabının tamamını müellifi Cemâlüddîn Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed b.

(2. satır) el-Cevzî'den (Allah ömrünü uzatsın) Abdülvehhâb b. Me'âlî b. Vişâh'ın kıraatiyle -ki bu yazı da onundur-

(3. satır) onun arkadaşı olan fakîh, imâm, âlim, eşsiz olan Necmeddin Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer b. Ebû Bekir el-Makdisî ve Ebû

¹⁰ [Müellif bu kısmı Ebik şeklinde okumuştur. Doğrusu Eybek'dir. Çev.]

(4. satır) Tâhir Ahmed b. Ömer b. Muhammed b. Kudâme el-Makdisî semâ' yoluyla aldı. Ayrıca fakîh, imâm, âlim, önder ve şerefli Necmeddin

(5. satır) Ebû Muhammed Abdülmün'im b. Ali b. Nasr b. Mansur b. es-Saffâr el-Harrânî de işitti. Tek bir mecliste semâ' edildi. 18

(6. satır) Şevvâl 585 tarihinde korunmuş bir belde olan Bağdat'ta Şeyh Şâtîye'nin evinde oldu bu semâ'. Sahih ve sabit oldu.

(7. satır) Bu semâ' kaydı 592 senesinin Ramazan ayının sonlarında benim nüshamdan nakledildi.

Bu semâ' sahihtir. Bunu yazan: Abdurrahman b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî.

Örnek 7: Sîbeveyh'in Kitabının El Yazması – Paris Ulusal Kütüphanesi (Bibliothèque Nationale de France)

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Sîbeveyh'in kitabının tamamını bana semâ' ve kıraat edenler: Şeyh, imâm, âlim ve vera sahibi Ebû Ca'fer Ahmed b. Ali b. İsmail el-Kurtubî'nin iki oğlu şeyh, iffetli, fâzıl Ebu'l-Hasan Muhammed ve kardeşi küçük yaştaki, seçkin Ebu'l-Hüseyn İsmaildir (Allah onları, rızasını kazananlardan eylesin). Babaları da icâzetini verdiğim çok az bir kısmını onlarla birlikte işitmiştir. Bu bilgi kitabın sonundaki semâ' kaydında zikredilmiştir. Bu eseri Sîbeveyh'e kadar ulaşan muttasıl bir isnadla imam ve bilgin olan hocam Ebû Muhammed Abdullah b. Ali [245] en-Nahvî el-Mukrî'den aldığım rivâyet yetkisine dayanarak [icâzet verdim]. Ben ondan bu eseri iki defa işittim. İlki zikri geçen tarihten öncedir. Bu kaydı yazan: Zeyd b. Asan b. Zeyd el-Kindî. Sene: 595. Ehlinin yaptığı üzere hamd Allah Teâlâ'yadır. Onun salât ve selâmı ise mahlûkatının en üstünü olan Mustafâ'yadır.

Örnek 8: İbnü'l-Mübârek'in *ez-Zühd ve'r-Rakâik*'inin On Birinci Cildinin Semâ' Kaydı – Dâru'l-Kütüb El Yazması

Bu, sahih bir semâ'dır. Bu kaydı Ömer b. Muhammed b. Taberzed el-Bağdâdî yazdı.

Örnek 9: Şeyh, Celîl Ebû Tâhir Muhammed b. Ahmed b. Ebi'-Sakr el-Enbârî'nin Hadislerinin Yer Aldığı Cüzün Semâ' Kaydı – Dâru'l-Kütüb El Yazması

Sahihi bir semâ'dır. Bu kaydı İbnü'l-Muğayyer yazdı.

Örnek 10: Bir Hadis Cüzü – Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye

(1. satır) Bu cüz âlim ve sâlihâ bir kadın olan Ümmü Muhammed Hediyye bint Ali b. Asker el-Bağdâdî'den semâ' yoluyla alınmıştır.

(2. satır) O, semâ' yoluyla rivâyet izni verebilme yetkisini Ca'fer el-Hemedânî isnadıyla almıştır. Kıraati yapan kişi fakîh, fâzıl, Salâhuddîn Halîl b. Bedreddîn Keykeledî b. Alâî'dir.

(3. satır) İşitenler ise: Muhammed b. el-Kâsım b. Muhammed b. Yusuf İbnü'l-Birzâlî – bu yazı da onundur.-, onun kız kardeşi Fâtıma, o ikisinin annesi Dünya bint Hasan b. Belbân es-Sülûkî,

(4. satır) hizmetçileri olan Yâkût b. Abdullah, Latîfe bint eş-Şeyh Muhammed b. İmrân b. Âmir el-Harrânî el-Mukrî ed-darîr'dir. (صح) kaydının düşüldüğü tarih

(5. satır) 701 yılının Cemâziyelâhir ayının altıncı günü olan salı günüdür. Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'adır.

(6. satır) Zikri geçen Fâtıma ve Latîfe beşinci tabakadandırlar. Bilinsin ki bu şekliyle yazan Kârî Halîl b. Keykelidî el-Alâî'dir. Allah onu affetsin. [246]

Örnek 11: [Hamza el-Kinânî'nin] Cüz'ü'l-bitâka'sının El Yazması – Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye

Hamd Allah'adır.

(1. satır) Cüz'ü'l-bitâka'yı şeyh Şerefüddîn Muhammed b. Muhammed el-Kudsî'nin kızı olan Ümmü'l-Fazl Hâcir işitmiştir.

(2. satır) Semâ' yetkisini veren İmâm Ebu'l-Hafs Ömer b. Raslân el-Bulkînîdir.

(3. satır) 799 senesinin Safer ayının başlarında. Ebu'l-Feth Muhammed b. Muhammed b. İbrahim el-Meydûmî senedini bildirdi.

(4. satır) Ebu'l-Fazl Abdurrahman b. Ahmed b. İsmail b. el-Kalkaşendî'nin -bu yazı da onundur- kıraat ettiği senedde yer alanlar:

(5. satır) Üç yıl yedi aylık olan oğlu Muhammed Ebu'l-Bekâ Şerefüddîn

(6. satır) Allah ömür versin, annesi Ümâme bint Şeyh Şerefüddîn İsâ el-Mevlûd ve hizmetçi

(7. satır) ve eserin son kısımlarını kaçırın Muvaffak b. Abdullah el-Habeşî'dir. (صح) kaydının düşüldüğü yer ve tarih: Cuma günü olan 14

(8. satır) Zilhicce 868, Halîlî'nin hânının yakınındaki evimdir.

(9. asır) Ve icâzet vermiştir. Evvelinde ve nihayetinde hamd Allah'adır. Allah'ın salât ve selâmı ise Hz. Muhammed'e, âline ve tüm sahâbîsinedir.

(10. satır) Kendisinden bu cildi işitenleri de haber vermiştir. Bu cildi kıraat eden Ümmü'l-Hasan Fâtıma bint Halil

(11. satır) b. Ahmed el-Hanbeliyye'dir. Meydûmî senediyle kendisine ulaşan icâzetle. Bunu söyleyen bu kaydı yazan Abdurrahman b. el-Kalkaşendî'dir. Allah onu affetsin. [247]

Örnek 12: İbn Asâkir'in *Târîhu Dimeşk'inin* El Yazması – el-Ezher Kütüphanesi

(1. satır) Hâfız Ebu'l-Kâsım İbn Asâkir'in *Târîhu Dimeşk'inin* iki kapağı arasında yer alan bu beşinci cildi/cüzü şu iki hocadan semâ' yoluyla alınmıştır:

(2. satır) Emîn, âdil, Şihâbüddin Ebu'l-Mehâsin Süleyman b. el-Fazl b. Süleyman b. el-Bânyâsî ve Nûru'd-devle Ebu'l-Hasan

(3. satır) Ali b. Abdülkerim b. el-Küveys b. el-Bey'. Her ikisi de müelliften işitmişlerdir. Ayrıca eş-Şerîf el-İmâm Necmüddîn Ebû Abdullah

(4. satır) Muhammed b. Muhammed el-Bekrî et-Teymî'den de semâ' yoluyla alınmıştır ki o, eseri müelliften icâzet yoluyla almıştır. İmamların efendisi...

Örnek 13: Mizzî'nin *Tehzîbü'l-Kemâl'inin* El Yazması – Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye

(1. satır) 25. cildin 200. sayfasından itibaren ve peşinden gelen 26. cildin

(2. satır) 200. sayfasından itibaren bu *Tehzîbü'l-Kemâl'in* rivâyet izni, müellifi olan şeyh, imâm, âlim, hâfız, zâhid, vera sahibi, huccet, önder, münekkîd,

(3. satır) mahir, muhaddislerin hocası, hâfızların önderi, önceki âlimlerin takipçisi Cemâlüddîn Ebu'l-Haccâc Yusuf b. ez-Zekî Abdurrahman b. Yusuf el-Mizzî'den semâ' yoluyla alınmıştır. Allah onunla fayda ihsan etsin.

(4. satır) Kıraat eden Kâsım b. Muhammed b. Yusuf el-Birzâlî'dir. Bu yazı da onundur. [Semâ' eden] Fazilet sahibi kimseler ise Şemsüddîn Ebu'l-Hasan Muhammed b. Muhammed b.

(5. satır) Hasan b. Nebâte el-Mısri, sufi ve tabîb olan İzzeddin Ebû Ali Hasan b. Ahmed b. Züfer el-Erbîlî, Nâsîrüddin Ebu'l-Feth Muhammed b. Tuğrîl b. Abdullah [248]

(6. satır) es-Sayrafî, Şerefüddîn Muhammed b. Ahmed b. eş-Şeyh Zeynüddîn Ebûbekir b. Yusuf b. Ebûbekir el-Mizzî, Takiyyüddîn Ömer b. Abdülazîz b. eş-Şeyh

(7. satır) el-Allâme Zeynüddîn Abdullah b. Mervan el-Fârûkî. (صح) kaydının düşüldüğü yer ve tarih: 19 Şaban 721 pazartesi günü,

(8. satır) emîn bir belde olan Dimeşk'teki Eşrefiyye Dârulhadîsi'dir. Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a, O'nun salât ve selâmı ise Efendimiz Muhammed'e, âline ve sahâbesinin üzerine olsun.

Örnek 14: Zehebi'nin *el-Kâşif*inin El Yazması – Dâru'l-Kütübî'l-Mısriyye

(1. satır) Bu *el-Kâşif* isimli kitabı başından sonuna kadar müellifi şeyhimiz imâm, âlim, âmil, hâfız,

(2. satır) mâhir, münekkîd, muhaddislerin hocası, uzman âlimlerin takipçisi tarihçilerin önderi, Şam'ın bereketi, ilim ehlinin efendisi Şemsüddîn

(3. satır) Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. ez-Zehebi'ye -Allah ömrünü uzun kılsın ve mevcudiyetiyle ümmeti faydalandırsın- kıraat ettim. Tamamını işiten ise babası Kaymeriyye'nin bekçisi olan Ebu'l-Hayr Salih b.

(4. satır) Abdullah es-Sasrevî'dir. Ebu'l-Hasen el-Askalanî'nin künyesinin bahsinin geçtiği yerden eserin sonuna kadar da

(5. satır) fakih, imâm âlim, fâzıl, Bedrüddîn Muhammed b. Abdullah eş-Şibli el-Hanefî işitmıştır. Semâ' dokuz mecliste sahîh ve sabit olmuştur.

(6. meclis) Son meclis 14 Zilhicce 734 Perşembe günü Dimeşk'teki Sadriyye Medresesi'nde yapılmıştır.

(7. satır) Allah Dimeşk'i muhafaza buyursun. Rivâyet etme yetkisini bize icâzet verdi. Bunu söyleyen ve bu kaydı yazan Hüseyin b. Ömer el-Hasan b. Ömer b. Habîb'dir. Allah onu affetsin. [249]

Örnek 15. *Târîhu Medineti Dimeşk*'in 4. Cildinin El Yazması – el-Ezheriyye Kütüphanesi

(1. satır) Bu cildin tamamını rivâyet edebilme yetkisi asil ve faziletli Şeyh Şam'ın muhaddisi

(2. satır) Ebu'l-Berekât Hasan b. Muhammed b. Hasan b. Hibetullâh eş-Şafîî'den -Allah ömrünü uzun kılsın- semâ' yoluyla alınmıştır.

(3. satır) O, bu cildin bir kısmını musannifinden semâ' yoluyla, semâ' ile alamadığı kısımları ise icâzetle almıştır.

(4. satır) Semâ' edenler: Onun iki oğlu Ebu Ali Abdullatîf ve Ebu Said Abdullah, sûfi Mahmûd b. Abd

(5. satır) b. Ca' ve el-Hemezânî, Muhammed b. Yusuf b. Muhammed b. Ebu Beddâs

(6. satır) el-Birzâlî el-İşbilî'dir. Kıraat eden ve bu semâ' kaydını yazan da odur. Süleymân b. Abdurrahîm

(7. satır) b. Abdurrahman ise cildin sonunda belirttiğim kısımdan itibaren işitmiştir. (صح) kaydının düşüldüğü yer ve tarih:

(8. satır) 13 Receb 616 Salı günü

(9. satır) Dımeşk Camii'nin Nâtıfiyyîn kapısıdır. Allah Dımeşk'i muhafaza buyursun.

Süleyman kaçırdığı kısmı tamamlamıştır. Böylelikle semâ'ı sahîh ve sabit olmuştur.

Örnek 16: Hadise Dair Bir Mecmua – Daru'l-Kütübî'l-Mısriyye

(1. satır) Hamd Allah'a, salât ve selam ise Efendimiz Muhammed'edir.

(2. satır) Sonra en âli senede sahip olan Efendimiz Mevlana ve Şeyhimiz Şeyhu'l-İslam Ebu'l-Fazl Şihâbü'l- [250]

(3. satır) mille ve'd-dîn Ahmed b. Ali b. Hacer Askalânî'ye -Allah ömrünü uzun kılsın- nüshasını kıraat etmiştir.

(4. satır) Tamamını semâ' eden el-Fâzıl Nureddin Ali b. Dâvud es-Sayrafi el-Hanefî'dir.

(5. satır) Başladıkları yerde işaret bulunan yerden itibaren semâ' edenler ise Şemsüddîn Muhammed b. Veliyyüddîn Ahmed el-Muhallâ el-Hatîb

(6. satır) el-Ğamrî ve eş-Şerîf Şerefüddîn Musa b. Şihâbüddîn Ahmed b. Musa

(7. satır) es-Sersenâ el-Hüseyn'dir. Semâ' yoluyla rivayet izni veren hoca tüm rivâyetleri hakkında icâzet vermiştir. (صح) kaydının düşüldüğü tarih

(8. satır) tek bir mecliste 14 Recep 850 Perşembe günüdür.

(9. satır) Bunu söyleyen ve bu kaydı yazan Ebu'l-Hasan Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed es-Sehâvî'dir. Allah onu affetsin. [251]

Resim 4: İbnü'l-Cevzî'nin yazısı (Örnek 6)

كتاب اعيان الاعيان
تأليفنا الامام العالم للاوحيد الصدر الكبير جمال الدين شرف
الاسلام امام العلم رشيد زنا الانبيا ابي الفرج عبد الله بن محمد
بن الجوزي تدا الله في عمره
سماح به لصاحب المحرر عمر بن بكر بن عبد الله القديس سماح به
وبالعلم اسر زنا العالين
... انما انما الاعيان على اوله حاله في الفرج عبد الله بن محمد
الجوزي مؤلفه في عمره تدا الله في عمره
... حقه العفة امام العلم الاوحيد رشيد زنا الانبيا ابي الفرج عبد الله بن محمد
بن الجوزي مؤلفه في عمره تدا الله في عمره
... سماح به لصاحب المحرر عمر بن بكر بن عبد الله القديس سماح به
وبالعلم اسر زنا العالين
... انما انما الاعيان على اوله حاله في الفرج عبد الله بن محمد
الجوزي مؤلفه في عمره تدا الله في عمره
... حقه العفة امام العلم الاوحيد رشيد زنا الانبيا ابي الفرج عبد الله بن محمد
بن الجوزي مؤلفه في عمره تدا الله في عمره
... سماح به لصاحب المحرر عمر بن بكر بن عبد الله القديس سماح به
وبالعلم اسر زنا العالين

Resim 5: İbnü'l-Mukayyer'in yazısı (Örnek 9)

سماح به لصاحب المحرر عمر بن بكر بن عبد الله القديس سماح به

Resim 8: Zehebî ve İbn Habîb'in yazıları (Örnek 14)

Resim 9: Sehâvî'nin yazısı (Örnek 16)

